

Yükseköğretimde Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik: Bir Model Önerisi

Kln. Psk. Simge GÖRAL KARABAĞ

T.C. İstanbul Kültür Üniversitesi

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Uygulama ve Araştırma Merkezi
s.goral@iku.edu.tr, Orcid: <https://orcid.org/0000-0001-5616-4360>

Kln. Psk. Mert Ali KURBAN

T.C. İstanbul Kültür Üniversitesi

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Uygulama ve Araştırma Merkezi
m.kurban@iku.edu.tr, Orcid: <https://orcid.org/0000-0002-4408-7043>

Öz

Toplumsal yaşamda meydana gelen değişimler; üniversite öğrencilerinin yaşamlarında karşılaştıkları sorunların miktarında ve çeşitliliğinde artışa neden olmuştur. Bu durum, yükseköğretim kurumlarında yer alan psikolojik danışmanlık ve rehberlik merkezlerinin rol ve işlevlerinde çeşitli değişiklikler gerektirmiştir. Literatür incelendiğinde Türkiye’de yükseköğretim kurumlarında yer alan psikolojik danışmanlık ve rehberlik merkezlerinin örgütsel yapılanması ve işleyiş biçimi konusunda, psikolojik danışma ve rehberliğe özgü modellerin henüz geliştirilemediği görülmüştür. Bu nedenle, temel bir üniversite psikolojik danışmanlık ve rehberlik merkezi modeli oluşturulması önemlidir. Bu kapsamda, bu çalışmada yükseköğretim kurumlarındaki psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin etkinliğini arttırmak amacıyla bir model önerisi sunulmaktadır. Model, üç basamaktan oluşmaktadır. İlk basamak, öğrencilere eğitim ve destek sağlayabilecek öğretim üyelerinden oluşur. İkinci basamak, risk grubundaki öğrencilerle çalışmayı hedefler ve genel psikolojik destek hizmetlerini içerir. Üçüncü basamak ise yüksek risk grubundaki öğrencilere kanıtlanmış müdahaleleri ve uzman yardımını içerir. Bu çalışma ile ileri sürülen modelin, yükseköğretimde psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin etkinliğinin artırılması adına yol gösterici olması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Yükseköğretim, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Merkezi, Psikoloji*

Makalenin geliş tarihi: 12/03/2023 - Makalenin kabul tarihi: 03/04/2024
10.17932/IAU.AIT.2015.012/ait_v010i1004

Psychological Counseling and Guidance in Higher Education: A Model Proposal

Abstract

Changes occurring in social life have led to an increase in both the quantity and variety of problems encountered by university students in their lives. Consequently, this situation has necessitated various changes in the role and functions of psychological counseling and guidance centers within higher education institutions. Upon reviewing the literature, it is observed that in Turkey, the organizational structure and operational mode of psychological counseling and guidance centers in higher education institutions have not yet developed specific models tailored to psychological counseling and guidance. Therefore, it is important to establish a fundamental model for a university psychological counseling and guidance center. Within this scope, this study proposes a model to enhance the effectiveness of psychological counseling and guidance services in higher education institutions. The model consists of three tiers. The first tier comprises faculty members who can provide education and support to students. The second tier aims to work with students in the risk group and includes general psychological support services. The third tier involves proven interventions and expert assistance for students in the high-risk group. The proposed model in this study aims to provide guidance for enhancing the effectiveness of psychological counseling and guidance services in higher education.

Keywords: *Higher Education, Psychological Counseling and Guidance Center, Psychology*

1. Yükseköğretim Kurumlarında Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Merkezlerinin Tarihsel Gelişimi

Geçtiğimiz yüzyılda, Amerika Birleşik Devletleri'nde öğrenci danışmanlığı ve rehberliği hizmetlerinin ortaya çıkışı ve profesyonelleşmesi, Büyük Buhran, İkinci Dünya Savaşı, sivil haklar ve kadın hareketleri gibi daha geniş siyasi, sosyal ve ekonomik olaylara ve etkilere dayanmaktadır (Dean ve Meadows, 1995; LaFollette, 2009). Amerika Birleşik Devletleri'nde öğrenci rehberliğinin ortaya çıkışı, 1945-1955 yılları arasında, eğitimsel ve mesleki rehberliğe odaklanma kapsamında öncelikle İkinci Dünya Savaşı'ndan döndükten sonra yüksek öğrenim gören askerlere sunulmuştur (LaFollette, 2009). Geri dönen savaş gazilerinin kendilerine sunulan hizmetten daha fazlasına ihtiyaçlarının olması uzmanlaşmış danışmanların, kampüs içerisinde kurulan merkezlerde öğrencilerle çalışmaya başlamasında etkili olmuş ve öğrenci rehberliği hizmetlerinin kişisel ve sosyal konuları da kapsayacak şekilde genişletmesini gerektirmiştir. Öğrenci rehberliğinde çalışan profesyonel danışmanlar, karmaşık, çok katmanlı sorunları olan, giderek çeşitlenen öğrenci popülasyonunu etkili bir şekilde yönetmekle görevlendirilmiştir. Bu durum da yükseköğretim sistemi içerisinde öğrenci danışmanlığı için ayrı bir mesleki kimliğin gelişmesine yol açmıştır (Hodges, 2001).

1950'li yıllardan itibaren rehberlik (guidance) kavramı yerine danışma psikolojisi (counseling psychology) veya psikolojik danışmanlık (counseling) kavramı kullanılmaya başlamıştır. Öğrenci psikolojik danışmanlığının bir pratik olarak yaygınlaşması savaş sonrası dönemde çok sayıda mesleki birliğin kurulmasıyla gelişmeye devam etmiştir (De Jager, 2012). Bunlar arasında Amerikan Danışmanlık Derneği (ACA), Amerikan Üniversite Danışmanlığı Derneği (ACCA), Uluslararası Danışmanlık Hizmetleri Birliği (IACS) gibi birliklerin kuruluşu yer almaktadır. Böylece, üniversitelerde yer alan psikolojik danışmanlık ve rehberlik merkezlerinin kapsamı giderek genişlemeye başlamış ve mesleki rehberlik odaklı hizmetlerin yanında bireysel psikolojik danışmanlık hizmetleri, öğrencilere yönelik önleyici ve geliştirici etkinlikler, müşavirlik etkinlikleri, süpervizyon ve eğitim çalışmaları psikolojik danışmanlık ve rehberlik merkezlerinin önemli bir işlevi haline gelmiştir (Heppner ve Neal, 1983).

1960'ların sonlarında üniversite yönetimleri, yükseköğrenimin hedefleri doğrultusunda üniversitelerde yer alan psikolojik danışmanlık ve rehberlik

merkezlerini yeniden yapılandırma sürecinde girmişlerdir. Özellikle 1970 yılı, üniversitelerin psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetlerine dair ilkelerin oluşturulması bakımından önemli adımların atıldığı bir yıl olmuştur (Kirk vd., 1971). Ayrıca 1970’li yıllarda üniversitelerde öğrenci sayılarının azalması ve bütçe kısıtlamalarından dolayı üniversite psikolojik danışmanlık ve rehberlik merkezleri, birtakım ekonomik problemlerle ve kaynak sıkıntılarıyla yüzleşmeye başlamıştır. Heppner ve Neal’a (1983) göre bu süreçte üniversite öğrencilerinin psikolojik danışmanlık ve rehberlik merkezlerinde sunulan en faydalı hizmetin bireysel psikolojik danışmanlık olduğunu belirtmeleriyle, merkezlerde çalışan profesyoneller bireysel psikolojik danışmanlık hizmetlerini ve önleyici ve geliştirici programlar oluşturma etkinliklerini arttırmışlardır. Ek olarak üniversitelerde kariyer planlama merkezleri kurulmaya ve kariyer danışmanlığı hizmetleri bu merkezler üzerinden sağlanmaya başlanmıştır.

Üniversitelerdeki psikolojik danışmanlık ve rehberlik merkezi profesyonellerinin son birkaç on yılda giderek artan bir şekilde karşılaştığı psikolojik zorluklar arasında depresyon ve kaygı (Soet ve Sevig, 2006), psikoz, intihar düşüncesi ve niyeti (Rockland Miller ve Eels, 2008), kişilik bozuklukları ve kendine zarar verme davranışları; fiziksel ve cinsel şiddete ve buna bağlı travmaya maruz kalma; ve madde kullanımı ve bağımlılığı (Beamish, 2005) yer almaktadır. Aynı zamanda birinci yıldaki sosyal ve akademik uyum zorlukları; ilişki, kimlik ve özgüven sorunları; zaman yönetimi, çalışma becerileri, stres yönetimi, motivasyon, erteleme ve sınav kaygısı ile ilgili akademik konular da öğrencilerin merkezlere başvuru nedenleri arasında yer almaktadır (Phippen, 2012). Ayrıca cinsel yönelim, etnik köken ve kültür bağlamında artan öğrenci çeşitliliği, öğrenci danışmanlarının dünya görüşlerini ve çok kültürlü yeterliliklerini genişletmelerini de gerektirmiştir (LaFollette, 2009). Bununla birlikte Amerika Birleşik Devletleri’nde krize müdahale modellerinin de, 11 Eylül 2001 terör saldırıları ve kampüs silahlı saldırılarıyla önem kazandığı görülmektedir (LaFollette, 2009).

Dinamik bir toplumda öğrenci psikolojik danışmanlığı ve rehberliği hizmetlerinin değişen zamana ve öğrenci ihtiyaçlarına uyum sağlamaya devam edeceği öngörülmektedir. Zira psikolojik danışmanlık ve rehberlik merkezlerinin kapsamı, psikolojik danışma ve rehberlik alanındaki değişimlerle beraber çağın getirdiği mikro ve makro düzeyde ihtiyaçlardan (Heppner ve Neal, 1983) etkilenecek daima bir gelişim ve değişime

maruz kalmıştır. Her ne kadar Doğu Avrupa gibi bazı bölgelerde öğrenci danışmanlığı hizmetleri henüz başlangıç aşamasında olsa da (De Jager, 2012), genel olarak hizmet coğrafi olarak genişlemiş ve artık Birleşik Krallık, Kanada, Fransa, Avustralya, İsrail, Almanya, Hong Kong ve Güney Afrika gibi ülkelerde de iyice yerleşmiştir (Martin, 1997).

2. Yükseköğretimde Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Merkezi Modelleri: Çek Cumhuriyeti, Güney Afrika ve Japonya Örnekleri

Çek üniversiteleri 1990'dan önce öğrencilere sınırlı psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetleri sunmuştur (Freibergová vd., 2003). O dönemde Çek Cumhuriyeti'nde bulunan üniversitelerde yalnızca sekiz danışma merkezi mevcuttur, ancak 2003'te bu sayı 48'e ulaşmıştır. Bu altı kat artış, Çek üniversitelerindeki merkezlerde çalışan profesyoneller ile Birleşik Krallık, İrlanda, Danimarka ve İspanya'daki kariyer merkezlerindeki danışmanlar arasındaki işbirliğinin sonucu olarak görülmüştür. Daha sonra Çek üniversitelerindeki psikolojik danışmanlık ve rehberlik merkezlerine para ve destek sağlanmasına yönelik talimatlar artmıştır. Freibergová (2010), Çek Cumhuriyeti'nde sekiz farklı üniversite danışmanlık merkezi modelinin mevcut olduğunu belirtmiştir. Bunlar; öğrencilerin mesleki gelişimine odaklanan profesyonel oryantasyon modeli, öğrencilerin bireysel sorunlarına odaklanan kişisel hizmet modeli, öğrenciler adına yönetimle işbirliğine odaklanan akademik konular modeli, ruh sağlığı sorunlarına odaklanan psikoterapötik model, danışmanlara eğitim ve deneyim sağlamaya odaklanan eğitim modeli, önleme ve toplum hizmetlerine odaklanan istişare modeli, yeni veya mevcut danışmanlık uygulamalarının geliştirilmesine odaklanan araştırma modeli ve eğitimsel, mesleki ve kişisel rehberlik hizmetlerinin birleştirildiği birden fazla alana odaklanan rehberlik modelidir.

Güney Afrika'da ise ilk resmi öğrenci danışmanlık hizmetinin kökeni, eski Natal Üniversitesi'nin Pietermaritzburg kampüsüne kadar uzanmaktadır (Joubert, 1988). Bu birim, 1948 yılında kurulduğunda ilk olarak "Öğrenci Danışma Servisi" olarak adlandırılmıştır ve öğrenci danışmanları da eğitim ve danışmanlık psikolojisi geçmiş olan profesyonellerden oluşmuştur (Joubert, 1988; Naidoo, 1997). Hizmet yelpazesi, öğrenci nüfusunun ortaya çıkan ihtiyaçlarına yanıt olarak, kariyer ve müfredat planlamayı, akademik desteği ve kişisel danışmanlık ve psikoterapiyi içerecek şekilde kademeli olarak genişlemiştir (Naidoo, 1997). Bu dönemde öğrenci danışmanları, ilk yıl ve aday öğrenciler için kariyer rehberliği ve danışmanlığına

odaklanmışlardır (De Jager, 2012). De Jager (2012) bu müdahalelerin genel amacının öğrenci nüfusu arasındaki akademik başarısızlık oranlarını azaltmak olduğunu ileri sürmektedir. Öğrenci danışmanlığı hizmeti, Pretoria Üniversitesi'nin 1957'de Öğrenci Danışmanlık Bürosu adı verilen ikinci birimi kurmasıyla yavaş yavaş Güney Afrika'daki diğer kurumlara da yayılmış ve hizmet 1950'lerde ve 1960'larda ulusal çapta büyümeye devam etmiştir (De Jager, 2012). Daha sonra 1985 yılında resmi olarak "Öğrenci Danışma Servisi" yerine "Öğrenci Danışma Merkezi" ismi tercih edilmeye başlanmıştır (Joubert, 1988). Her ne kadar bu isim değişikliğinin nedenleri Joubert (1988) tarafından açık bir şekilde ifade edilmemiş olsa da, bu durumun hizmetin kademeli olarak büyümesiyle ve aynı zamanda yükseköğretim içindeki profesyonel bir birim imajını yasallaştırma ihtiyacının artmasıyla bağlantılı olabileceği düşünülmüştür. Hükümet ve endüstriden gelen taleplere yanıt olarak öğrenci danışmanlığında mezunları etkili küresel katılıma hazırlayan ve istihdam olanaklarını geliştiren beceri ve bilgi odaklı bir yaklaşım ortaya çıkmıştır (Maharosa ve Hay, 2001). Bu dönemde yüksek öğretim kurumlarında yer alan öğrenci danışmanlık merkezlerinde "sağlıklı yaşam" yaklaşımı ön plana çıkmıştır (De Jager, 2012). Sağlıklı yaşam yaklaşımı, eksiklikler ve hastalıklar yerine kişisel güçlü yönleri ve gelişimi vurgulayan proaktif bir felsefe ile desteklenmektedir (Van Lingen, 2012). Öğrenci danışmanlığındaki sağlıklı yaşam müdahaleleri; öz yönetim, kişisel gelişim ve akademik beceri alanlarını kapsayan yaşam becerilerinin eğitimini ve gelişimini içermektedir. Odak alanları arasında zaman yönetimi, hedef belirleme, eleştirel düşünme ve problem çözme, çalışma becerileri ve iletişim becerileri gibi alanlar yer almaktadır (Abraham, 2006; Davis ve Mannion, 2005).

Japonya'da öğrenci danışmanlığı kavramı ise, Amerikan Eğitim Konseyi'nin yönetimi altındaki bir danışma komitesi tarafından Japonya'nın akademik ve idari sektörlerine 1951 yılında tanıtılmıştır. Danışma komitesinde yer alan psikologlar sırasıyla Tokyo, Kyushu ve Kyoto üniversitelerinde üç aylık bir seminer vermişlerdir (Matsubara, 1991). Belgelere göre seminere Japonya'nın her yerinden yaklaşık 240 üniversite idari personeli ve psikolog katılmıştır (Watanabe-Muraoka, 1997). İlk danışma merkezinin 1953 yılında Tokyo Üniversitesi kampüsünde kurulması, diğer üniversitelerin kampüslerinde de danışma merkezleri açmasına neden olmuştur. 1955 yılında, kampüste danışmanlık faaliyetlerini teşvik etmek ve personel yetiştirmek amacıyla "Japon Öğrenci Danışmanlığı Derneği"

kurulmuştur. Organizasyon, o tarihten bu yana her yıl üç günlük seminerler düzenlemekte ve katılımcı sayısı her geçen yıl artmaktadır. Katılımcılar idari ofislerin genel büro personeli, kampüs hemşireleri, danışmanlar ve kariyer yerleştirme ofislerinin büro personelinden; mesleki eğitim kolejleri, yüksekokullar ve üniversitelerden öğretim üyelerine kadar uzanmaktadır (Watanabe-Muraoka, 1997). Katılımcıların ihtiyaçlarına cevap verebilmek amacıyla, seminerlerin içerikleri daha az sistematize edilmiş ve danışmanlık görüşmeleri için temel beceri eğitimi, ruh sağlığı üzerine dersler, kariyer danışmanlığı, grup danışmanlığı, aile ilişkileri, okul reddi, yönetim ve danışma merkezlerinin organizasyonu ve küçük katılımcı grupları tarafından örnek olay incelemelerinin uygulanması yönünde çeşitlendirilmiştir. 1983'te yürütülen bir ankete göre, çok az sayıda üniversite ve yüksekokul dışında, danışmanlık merkezleri veya odaları Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı bünyesinde yer almaktadır ve öğrenci işleri dekanı genellikle danışma merkezinin yöneticisidir (Matsubara, 1983). Aynı ankete göre yöneticilerin mesleki alanları psikoloji (%22), tıp bilimi (%13), atletizm (%4), pedagoji (%3) ve felsefe (%2) arasında değişmektedir. Anketler (Akt. Watanabe-Muraoka, 1997: 21) devlet üniversitelerinin %50'sinin tam zamanlı bir psikiyatrist tuttuğunu ancak özel üniversitelerin %30'unun kadrosunda yarı zamanlı bir psikiyatristin bulunduğunu ortaya çıkarmıştır. Danışmanlığın henüz bağımsız bir meslek olarak tanınmadığı Japonya'da, bazı öğretim elemanlarından yarı zamanlı danışman olarak hizmet vermelerinin istendiği birçok enstitü de bulunmaktadır. Bu öğretim elemanlarının birçoğunun psikolog olduğu görülmüş, ancak danışmanlık veya klinik psikoloji konusunda uzmanlaşmaları gerekmediği düşünülmüştür. Bunun yanında psikoterapi geçmişi olan yarı zamanlı danışmanları işe alan üniversitelerin sayısı artmıştır. Japonya'da pek çok üniversitenin danışmanlık merkezlerini öğrencilerin refahı için değerli bir sistem olarak kabul ettiği ve kampüste yer ve donanım sağladığı ancak öğrenciler için kritik öneme sahip olduğunu hala kabul etmedikleri düşünülmektedir (Watanabe-Muraoka, 1997).

3. Ülkemizde Yükseköğretimde Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Merkezlerinin Tarihsel Gelişimi ve Güncel Durumu

Türkiye'de danışmanlığın bir meslek olarak gelişiminin beş tarihsel dönemden oluştuğu düşünülmektedir: 1950–1956 dönemi başlangıç adımları; 1957–1969 dönemi gelişim yılları; 1970–1981 dönemi okullarda danışmanlık hizmetlerinin kurulması; 1982–1995 dönemi danışmanlık alanında lisans programlarının oluşturulması ve 1996'dan günümüze

okullara danışmanların atanması (Doğan, 2000). 1970’li yıllarda üniversitelerde psikolojik danışmanlık merkezlerinin kurulması da bu dönemlerdeki başlıca gelişmelerden birisayılmaktadır. Türkiye’de üniversite kampüslerindeki ilk tıbbi-sosyal merkez 1956 yılında Orta Doğu Teknik Üniversitesi’nde kurulmuştur. Başlangıçta sadece beden sağlığı hizmetine odaklanılmasına karşın (Tan, 1989) 1960’lı yıllardan itibaren ruh sağlığı hizmetleri sunmak amacıyla merkezde psikiyatrist, psikolog, psikolojik danışman ve sosyal hizmet uzmanları görevlendirilmiştir (Tan, 2011). Ek olarak Orta Doğu Teknik Üniversitesi 1958 yılında, yeni kaydolmuş öğrencilere üniversiteyi tanıtmak ve verimli ders çalışma tekniklerini öğretmek adına 2 hafta süren bir oryantasyon programı yürütmüştür (Tan, 2011). Üniversitelerde rehberlik ve psikolojik danışmanlık kapsamındaki çalışmaların öncülerinden biri de Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi’dir. 1950’li yıllardan itibaren öğretim üyelerine akademik danışmanlık görevi verilmesi ve enstitü bünyesinde bir rehberlik ofisinin açılması bu kapsamdaki çalışmalarından bazılarıdır (Tan, 2011). Ardından Hacettepe Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi ve Ankara Üniversitesi’nde de tıbbi-sosyal merkezler kurulmuştur. 1982 yılında bu üniversitelerdeki fakülte ve bölüm bazında sunulan psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri ülke geneline yayılarak üniversitelerde “Sağlık ve Rehberlik Merkezleri” adı altında birimler kurulmuştur (Demir, 1996).

Resmi olarak üniversitelerdeki danışmanlık hizmetlerinden ilk kez 1973 yılında yürürlüğe giren 1750 sayılı Yükseköğretim Kanunu’nda bahsedilmiştir. Bu kanun rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinin akademik danışmanlar tarafından yürütülmesini zorunlu kılmıştır (Demir ve Aydın, 1996). Daha sonra 1984 yılında Yüksek Öğretim Kurulu tarafından 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu’nun 47. maddesi ile her üniversitenin öğrencilerin bireysel, eğitimsel ve kariyer danışmanlığı ihtiyaçlarına cevap verecek bir danışma ve rehberlik merkezi kurma zorunluluğu doğmuş ve üniversitelerde “Tıbbi-Sosyal, Sağlık, Kültür ve Spor İşleri Dairesi” kurulması ve “Öğrenci Kişilik Hizmetleri” kapsamındaki hizmetlerin öğrencilere sağlanması karara bağlanmıştır (Özgüven, 2001). Ardından 1987 yılında Marmara Üniversitesi’nde ilk “Öğrenci Kişilik Hizmetleri Merkezi”, Tıbbi-Sosyal, Sağlık, Kültür ve Spor Faaliyetleri Daire Başkanlığı’na bağlı olarak kurulmuştur (Tan, 1989). Günümüzdeyse üniversitelerde psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetleri üniversitelerin “Sağlık, Kültür ve Spor Daireleri” bünyesinde kurulan ve “Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Merkezi”, “Sağlık ve

Rehberlik Merkezi”, “Psikolojik Danışma ve Rehberlik Merkezi” gibi adlarla anılan birimleri tarafından yürütülmektedir. Buna ek olarak, son dönemlerde “Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Uygulama ve Araştırma Merkezi” isimlendirmesine de rastlanmaktadır (Gizir, 2010). Günümüzde yükseköğretimde psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin örgütsel yapılanması ve işleyiş biçimi, istihdam edilen personelin mesleki temelini (psikiyatrist, psikolog, psikolojik danışman vb.) yanı sıra bağlı olduğu üniversitenin yönetim anlayışına ve olanaklarına paralel olarak gelişme göstermektedir (Türküm, 2009).

Yerin Güneri, 2006 yılında Türk üniversitelerindeki 28 danışma merkezinin durumuna ilişkin yaptığı araştırmada personel, fiziki koşullar ve sunulan hizmetler açısından danışmanlık merkezlerinin olumlu bir dönüşüm geçirdiğini ortaya koymuştur. Ülkemizde yükseköğretimde psikolojik danışmanlık ve rehberlik merkezlerinin birçoğu psikolojik danışmanlık/psikoterapi, acil durum hizmetleri, ölçme ve değerlendirme, müşavirlik, önleyici ve gelişimsel çalışmalar ve grupla psikolojik danışmanlık/psikoterapi, oryantasyon programları oluşturma ve araştırma hizmetleri vermektedir. Eğitim ve süpervizyon çalışmaları ile kariyer danışmanlığının ise en az sıklıkla sunulan hizmetler olduğu ortaya çıkmıştır (Yerin Güneri, 2006). Aynı zamanda daha önceki çalışmalarda gösterilen, danışmanların üniversite danışmanlık hizmetlerinde eksik istihdam edildiği yönündeki bulguların aksine, psikolojik danışma hizmetleri personelinin çoğunluğunun psikolog olduğu; bunu psikolojik danışmanlar, psikiyatristler ve sosyal hizmet uzmanlarının takip ettiği bulunmuştur (Yerin Güneri, 2006).

Yükseköğretim Kurumu’nun 30 Nisan 2023 tarihli istatistiğine göre Türkiye’de 2022-2023 eğitim öğretim yılında toplamda 208 yükseköğretim kurumu bulunmaktadır (YÖK, 2023). Özel ve arkadaşlarının (2021: 148), Türkiye’deki 207 üniversitenin psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetlerine yönelik sitelerini tarayarak gerçekleştirdikleri içerik analizi sonucunda, yükseköğretim kurumlarında psikolojik destek hizmeti sunan toplamda 161 farklı birim bulunduğu ortaya çıkarılmıştır. Bu birimlerden 18 tanesinin yalnızca bağlı oldukları üniversite paydaşlarına hizmet vermediği, buldukları il ve ilçedeki halkın da hizmetine açık oldukları bilgisine ulaşılmıştır. Aynı zamanda 161 birimin 63 tanesinin öğrencilerin yanı sıra üniversite personeline, 7 birimin ise personel yakınlarına da hizmet verdiği sonucuna ulaşılmıştır. 59 üniversitenin ise aktif olarak psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmeti sağlamadığı; bu üniversitelerden 11’inin

bu kapsamda yönetmeliğinin bulunduğu ancak hizmet vermedikleri ve hizmet verecek psikolog ve psikolojik danışman istihdam etmedikleri bulgusuna ulaşmışlardır. (Özel vd., 2021). Oysa ki yükseköğretimde psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin tarihsel gelişimi ve giderek artan önemi göz önünde bulundurularak öğrencilerin ihtiyaç duyduğu hizmetler sağlanmalı, dolayısıyla her üniversitede bu merkezler yer almalı ve ruh sağlığı uzmanları istihdam edilmelidir. Türkiye’de yükseköğretim kurumlarındaki psikolojik danışmanlık ve rehberlik merkezlerinin örgütsel yapılanma, işleyiş biçimi ve uzman personel istihdamı konusundaki mevcut durumu ele alındığında, ülkemizde yükseköğretimde psikolojik danışma ve rehberliğe özgü modellerinin geliştirilemediği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, temel bir üniversite psikolojik danışmanlık ve rehberlik merkezi modeli geliştirilmesi yönünde yapılacak çalışmalar büyük öneme sahiptir (Gizir, 2010; Ercan, 2019).

4. Yükseköğretimde Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Merkezlerinin İşlevleri ve Uluslararası Akreditasyon Ölçütleri

Toplumsal yaşam üzerinde etkisi olan kültürel, sosyal, ekonomik, politik ve teknolojik değişimler, üniversite öğrencilerinin kişisel ve sosyal problemlerinin çeşitliliği ve miktarında artışa sebebiyet vermiştir. Bu durum, öğrencilerin akademik ve mesleki gelişimlerine odaklanan Psikolojik Danışma ve Rehberlik (PDR) merkezlerinin rol ve işlevlerinde çeşitli değişim ve gelişmeleri gerekli kılmıştır. Günümüzde PDR merkezlerinin yapılanması ve faaliyetleri açısından çeşitli değişiklikler mevcut olsa da; tüm merkezler aynı amaç etrafında çalışmalarını yürütmekte ve öncelikli çalışma grubu olan öğrencilere ve bünyesinde bulunan tüm paydaşlara yönelik belirli hizmetler sunmaktadır. Sunulan hizmetler genel olarak; koruyucu-önleyici müdahalelere, gelişimsel ve problem çözme nitelikli çalışmalara dayanmaktadır. Temel olarak bireysel ve grupla psikolojik danışma, rehberlik, müşavirlik/konsültasyon, program geliştirme ve değerlendirme hizmetlerini kapsamaktadır (Phelps, 1992). Bu bağlamda üniversite öğrencilerinin ihtiyaçlarının, arzularının ve beklentilerinin, toplumsal yaşamda ortaya çıkan değişim ve gelişmeler çerçevesinde ele alınmasının ve PDR merkezi ile üniversite yöneticileri tarafından değerlendirilmesinin önemi vurgulanmaktadır. Üniversite öğrencilerinin değişen ihtiyaçlarının, arzularının ve beklentilerinin belirlenmesi, sınırlı kaynaklara rağmen artan başvuru taleplerine dikkat edilmesini ve gerekli önlemlerin alınmasını kolaylaştıracaktır (Bishop, 1990).

Üniversite öğrencilerinin yaşadıkları sorunların belirlenmesine yönelik Schweitzer (1996) tarafından gerçekleştirilen çalışmada öğrencilerin %56'sının akademik problemler, %45,7'sinin duygusal problemler, %42,9'unun mesleki problemler, %36,8'inin ekonomik problemler, %32,8'inin öğretmenlerle ilgili problemler, %28'sinin sağlık problemleri, %26,2'sinin öğrenme problemleri, %9,9'unun ayrımcılık, %4,3'nün cinsel problemler yaşadıklarına dair veriler elde edilmiştir.

Nicholas (2002), üniversite birinci sınıf öğrencilerinin kişisel gelişimleri, kariyer gelişimleri ve eğitim becerilerinin belirlenmesini ve aynı zamanda öğrenciler tarafından ihtiyaç duyulan yardım türünün anlaşılmasını hedefleyen bir çalışma gerçekleştirmiştir. Çalışma bulgularına göre öğrencilerin öncelikli üç kişisel ihtiyacının; kendine güven, toplum önünde konuşma, kaygı ve gerginlik duyguları üzerinde kontrol sağlama becerisi olduğunu gözlemiştir. Öncelikli üç kariyer ihtiyacının iş arama becerilerini geliştirme, alan seçimi, ilgi ve yeteneklerini fark etme; öncelikli üç öğrenme becerisi ihtiyacının ise öğrenme becerilerini geliştirme, sınava yönelik stratejilerin öğrenilmesi ve zaman yönetimi becerileri olduğuna dair veriler ortaya konulmuştur.

Kutlu (2002) tarafından gerçekleştirilen ve üniversite öğrencilerinin psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinden beklentilerinin anlaşılmasına yönelik yürütülen çalışmada; sınıf düzeyi arttıkça öğrencilerin psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinden beklentilerinin de anlamlı düzeyde arttığı görülmüştür. Bu durum, üst sınıflardaki öğrencilerin üniversite sonrası yaşam, iş ve meslek edinme süreçleri, eş seçimi ve yetişkin hayatına geçişe yönelik ihtiyaçlara dair psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin düzenlenmesinin gerekliliği ortaya koymaktadır.

Yurt dışında gerçekleştirilen bir diğer çalışmada ise öğrencilerin %13'ünün zaman yönetimi, %12,9'nun madde kullanım problemleri, %12,7'sinin ailevi problemleri, % 11,5'inin kariyer gelişimine yönelik problemler, % 11,2'sinin ilişki problemleri, %8,3'ünün ekonomik problemler, %7,4'ünün cinsel taciz, %5,8'inin akademik problemler, %5,6'sının kişilik problemleri, %0,9'unun kaygı/depresyon, %0,3'ünün farklı mizaç ve son olarak %0,2'sinin kendini değerlendirme şikayetleri ile PDR merkezine başvuruda buldukları sonucuna ulaşılmıştır (Aluede vd., 2006).

Erkan ve arkadaşları (2011) tarafından gerçekleştirilen çalışma sekiz farklı üniversitenin (Gazi Üniversitesi, Bilkent Üniversitesi, ODTÜ, Boğaziçi

Üniversitesi, Başkent Üniversitesi, Koç Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, Anadolu Üniversitesi) PDR merkezlerine gelen başvuru nedenlerini ortaya koymaktadır. Araştırma bulguları göz önünde bulundurulduğunda başvuru nedenleri üniversitelere göre farklılık göstermekle birlikte belirlenen ortak problemler; depresyon, aile içi ilişkiler, arkadaş ilişkileri, uyum sorunları ve akademik sorunları içermektedir.

Coşkun (2018) tarafından üniversite öğrencilerinin psikolojik danışma ve rehberlik ihtiyaçlarının belirlenmesine yönelik gerçekleştirilen çalışmada ise öğrencilerin %76,5'inin kariyer gelişimi, %64,3'ünün gelecek kaygısı, %64,1'inin sınavlarda başarılı olma stratejileri, %59,7'sinin etkili zaman yönetimi, %56,5'inin verimli ders çalışma, %53,2'sinin doğru ve çabuk karar verme konularında gereksinim çeşitli gereksinimler duydukları gözlenirken %15,3'ünün obsesif-kompulsif bozukluk, %14,1'inin arkadaşları kaybetme/arkadaşları tarafından dışlanma korkusu, %11,3'ünün yineleyen alkol kullanımı, %10,7'sinin cinsel sorunlar ve %9,9'unun madde bağımlılığı konularında çeşitli gereksinimler duydukları gözlenmiştir.

Yukarıda ele alınan yurt içi ve yurt dışı çalışmalar, üniversite öğrencilerinin psikolojik danışmanlık ve rehberlik merkezi başvurularında etkili olan farklı şikayet alanlarını göstermektedir. Alan yazında üniversite yaşamının “gençlik dönemi” olarak tanımlandığı vurgulanmakta ve bu dönemde alınan kararların, mevcut ve gelecek yaşam üzerinde belirleyici ve etkili olduğu ifade edilmektedir (Özguven, 2001). Bu dönemde karşılaşılan ya da karşılaşma ihtimali bulunan problemlerin, yaşamın geçmiş dönemlerinden farklı olduğu da belirtilmektedir (Koç, 2008). Üniversite çağı gençlik ve yetişkinlik arasında bir köprü işlevi görmekle birlikte bu dönemde gelişen kimlik duygusunun, kişide süregelen hale gelebileceği ve bu çağın hem zihinsel hem de bedensel gelişim açısından en üst seviyeye ulaşıldığı dönem olduğu ifade edilmektedir. Bu dönemde sağlanan ya da sağlanabilecek ruh sağlığı çalışmalarının öğrencilerin gelişimlerini destekleyebileceği, zihinsel gelişimlerine işlerlik kazandıracağı ve motivasyonlarına olumlu yönde katkı sağlayabileceği bildirilmektedir (Yiğit, 2012). Ek olarak üniversite öğrencilerinin psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerine yönelik başvuru ve ilgilerinin dünya ve Türkiye’de de son yıllarda arttığı ifade edilmektedir (Koydemir Özden ve Erel, 2010). Değişen ihtiyaç ve artan başvurular doğrultusunda üniversite psikolojik danışma ve rehberlik merkezlerinin rol ve sorumluluklarının, öğrenci ihtiyaç ve özellikleri göz önünde bulundurularak belirlenmesinin önemi

bu nokta da vurgulanmaktadır (Yii-Nii vd., 2010).

Ülkemizde üniversite psikolojik danışmanlık ve rehberlik merkezleri, 03.02.1984 tarihinde yayımlanan 18301 sayılı gazete Madde 14’de ifade edildiği üzere; üniversite öğrencilerinin karşılaştıkları duygusal, sosyal, eğitime veya meslek ve iş seçimine ilişkin sorunlarının çözümünde onlara danışmanlık ve rehberlik yapar. Bu amacı gerçekleştirmeye yönelik;

- Üniversiteye yeni gelen öğrencilerin üniversiteye ve üniversite yaşamına uyumları konusunda çalışmalar yürütmek,
- Öğrencilerin yaşadıklarını sorunları belirlemek ve bu sorunların çözümüne yönelik ilgili kurumlarla birlikte çeşitli çalışmalar yürütmek,
- Mevcut bölümünü değiştirmek isteyen öğrencilere ilgi ve yeteneklerine uygun seçimler yapabilmeleri konusunda destek olabilecek çalışmalar gerçekleştirmek,
- Öğrencilerin mesleki yaşam hakkında bilgi sahibi olmalarına destek olmak, özel ve kamu kuruluşları ile işbirliği yaparak öğrencilerin iş ve staj imkanlarından haberdar olmalarını sağlamak ve mezunların izlenmesine yönelik çalışmalar yürütmek,
- Öğrencilerin ihtiyaçlarına yönelik bireysel ve grupla psikolojik danışmanlık çalışmaları yürütmek ve kişilerin kendilerini tanımalarına, etkili ve işlevsel sosyal ilişkiler kurmalarına yardımcı olmak ile görevli olmak şeklinde tanımlanmıştır (Yükseköğretim Kurumları Mediko-Sosyal Sağlık, Kültür ve Spor İşleri Dairesi Uygulama Yönetmeliği, 1984).

Yukarıda belirtildiği gibi değişen ve gelişen ihtiyaçlara yönelik olarak çerçevesi belirlenen bu hizmetlerin, kapsamına ve etkinliğine yönelik belirlenen uluslararası standartlar dahilinde gerçekleştirilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

4.1. Uluslararası Akreditasyon Ölçütleri ve Karşılaşılan Etik İkilemler

Öğrencilerin değişen yaşam koşullarına bağlı olarak dönüşen ve çeşitlenen ihtiyaçları göz önünde bulundurularak Uluslararası Psikolojik Danışma Hizmetleri Derneği (International Association of Counseling Services, [IACS], 2023) tarafından hazırlanmış olan ve üniversite öğrencilerine yönelik gerçekleştirilen PDR hizmetleri için tanımlanan çeşitli rol ve sorumluluklar, 11 başlık altında toplanmıştır. Belirlenen koşullar,

merkezin işlevselliğinin, sunulan farklı hizmet alanlarının etkinliğinin ve PDR merkezlerinin bütünüyle değerlendirilebilmesinin bir ölçütü olmakla birlikte farklı PDR merkezleri arasında bir tutarlılık sağlanabilmesi için de önemli birer unsurdur. Tanımlanan akreditasyon koşullarında PDR merkezleri için dört temel işlevden bahsedilmektedir:

- Mesleki, gelişimsel, profesyonel yaklaşım veya kişisel uyum gerektiren psikolojik problemler konusunda danışmanlık hizmeti sağlamak.
- Üniversite öğrencilerinin karşılaşılabilecekleri problemlere dair tedbir alabilmek adına çalışmalar gerçekleştirmek, öğrencilerin eğitim ve yaşam hedeflerine yönelik ihtiyaçlarının belirlenmesi.
- Psikolojik danışmanlık aracılığıyla öğrencilerin sağlıklı gelişimleri desteklemek.
- Güvenli bir kampüs yaşamına katkı sunacak çeşitli çalışmalar yürütmek.

Bu bağlamda aşağıda tanımlanan hizmet alanlarındaki rol ve işlevlerin, akreditasyon standartları doğrultusunda düzenlenmesinin gerekliliğine işaret edilmektedir. Sunulacak hizmet ve akreditasyon koşulları aşağıdaki gibidir:

a. *Bireysel, Çift ve Grupla Psikolojik Danışma/ Psikoterapi*

Üniversitelerde bulunan PDR merkezleri, durumsal ya da süregelen bir biçimde gözlenebilecek şekilde psikolojik veya davranışsal açıdan problem yaşayan öğrencilere etik ilkeler doğrultusunda, yetkin kişiler aracılığıyla; eğitsel, mesleki, kişisel ve ilişki odaklı bireysel ya da grupla danışma ve/veya psikoterapi hizmeti sunmalıdır. Aynı zamanda PDR merkezi çalışanlarının çok kültürlü öğrenci yapısına ve öğrencilerin değişen ihtiyaçlarına yönelik eğitimleri almış olması gerekmektedir. Öğrenciye verilen bu hizmetlerin, etkililiğine yönelik düzenli aralıklarla çeşitli değerlendirmeler yapılması önem arz etmektedir.

b. *Psikiyatri Hizmetleri*

Üniversite öğrencilerinin ilaç değerlendirmesi ve yönetimi için kampüs içerisinde veya dışarıdan işbirliği yapılan bir kurum/merkez gereklidir.

c. *Vaka Yönetim Hizmetleri*

ABD’de geliştirilen vaka yönetim hizmetleri modeli, hastaların ve bakım

verenlerin memnuniyetini artırmayı ve maliyetleri kontrol altında tutmayı hedefleyen bütünsel bir yaklaşım sunar. Bu model, tedavi, sosyal destek, barınma, maddi yardım, dinlenme ve kültürel ihtiyaçları da içine alarak, bireylerin tıbbi endişelerini koordineli bir şekilde ele alır ve çözümler sunar. Bu sayede, hastaların ihtiyaçlarına daha etkili ve uygun bir şekilde yanıt verilir, sağlık hizmetlerinin kalitesi artar ve maliyetler kontrol altında tutulur (Çam vd., 2019).

d. *Test/ Ölçme ve Değerlendirme*

Yürütölen danışmanlık hizmetlerinde danışanların kendileri anlamalarına ve farkındalık kazanmalarına yönelik olası en etkin yöntemin seçilebilmesi amacıyla gerekli durumlarda psikolojik test ya da diğеr ölçme araç ya da tekniklerine başvurulmalıdır.

e. *Krize Müdahale ve Acil Durum Hizmetleri*

Üniversite PDR merkezleri kampüs içerisinde ya da dışındaki kurum ya da kaynaklarla işbirliği içerisinde acil durum ve krize müdahale hizmeti sunmalıdır. Gerekli durumlarda danışmanlık hizmeti personeli, acil yardım hizmeti sunan kurum ve kaynaklarla işbirliği içerisinde çalışmalıdır. Mevcut kurum ya da kaynakların etkili bir biçimde kullanılması ve gerekli takibin gerçekleştirilmesi bu noktada önemlidir.

f. *Önleyici/Gelişimsel Programlar*

Üniversite öğrencilerinin gelişimsel ihtiyaçları göz önünde bulundurularak; üniversite yaşamına etkin katılımlarını ve mevcut potansiyelleri arttırmalarını destekleyebilecek gelişimsel/önleyici programlar düzenlenmelidir. Geliştirilecek programlar, öğrencilerin ihtiyaçlarına, etnik ya da kültürel özelliklerine uygun bir biçimde düzenlenmeli ve bu programlar aracılığıyla bireysel psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetini en az kullanan gruplara erişebilmek hedeflenmelidir. Oluşturulacak programlar aracılığıyla öğrencilerin, kendilerini gerçekçi bir biçimde değerlendirebilmeleri, anlamlı ve işlevsel sosyal ilişki kurma becerilerinin gelişmesi kendi yaşamları üzerinde kontrol ve anlam becerileri kazanmaları hedeflenmelidir.

g. *Müşavirlik*

Üniversite ortamının öğrencilerin fiziksel, duygusal ve bilişsel gelişimlerini destekleyebilmesini sağlayabilmek adına müşavirlik hizmetleri sunulmalıdır. Bu bağlamda müşavirlik öğrencilerin mevcut

İhtiyaçlarının belirlenmesi ve söz konusu ihtiyaçların; üniversite yönetimine, akademisyenlere ve üniversite bulunan diğer tüm personele aktarılabilmesi hususunda etkin bir rol edinmelidir. İyileştirme ya da geliştirme dışında öğrencilerin gelişimlerini olumsuz etkileyebilecek problem ve koşulların belirlenmesi ve ilgili kişilerle paylaşılması da bir gereklilik olarak belirmektedir. Bu noktada PDR merkezlerinin aşağıda ifade edilen görevleri yerine getirmeleri önemlidir:

- Gerekli bir durum söz konusu olduğunda, gizlilik sınırları göz önünde bulundurularak akademisyenlere ya da diğer üniversite personellerine yönelik müşavirlik hizmetleri verilmelidir.
- İhtiyaç duyulması halinde ebeveynlere, çift ya da ilgili diğer kurumlara da gizlilik ilkesi göz önünde bulundurularak müşavirlik hizmeti verilmelidir.
- Müşavirlik hizmetlerinde göz önünde bulundurulması gereken bir diğer önemli nokta ise PDR merkezinin danışmanlık görevi dışındaki (idari ya da akademik kararlar) durumlardan sorumlu olmamasıdır.

h. Sevk Sistemi/Yönlendirme

Üniversite PDR merkezleri, kendi çalışma alanlarını içermeyen konularda çeşitli problemlere sahip öğrencilerin ihtiyaçlarına uygun yönlendirme yapabilmek adına, üniversite içindeki ve dışındaki kaynakları kullanarak bir sevk sistemi oluşturmalıdır.

i. Araştırma

Sunulan psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin etkililiğinin ve gelişiminin sağlanmasına yönelik değerlendirme ve araştırma çalışmalarının yapılmasına ek olarak; sunulan hizmetin kalitesinin artırılmasına dair yapılması gereken girişimler de PDR merkezlerine ait bir sorumluluk olarak ifade edilmektedir. Bu sorumluluğa yönelik belirlenen ölçütler aşağıdaki gibidir:

- PDR merkezleri üniversite bünyesinde gerçekleştirecekleri tüm araştırmalarda, etik ilke ve kurallar ile öğrenci topluluklarının ihtiyaçlarını ve beklentilerini göz önünde bulundurmalıdırlar. Yürütülecek araştırmalardaki etik sorumluluk, öncelikli olarak PDR merkezi yöneticisi ve çalışmayı yürüten araştırmacıdadır.

- PDR merkezleri çeşitli aralıklarla üniversitede gerçekleştirilen etkinliklerin öğrencilerin gelişimi üzerindeki etkilerinin belirlenmesine yönelik, değerlendirme çalışmaları yürütmelidir.
- PDR merkezleri, üniversite bünyesinde öğrencilere dair özelliklerin belirlenmesine yönelik gerçekleştirilecek çalışmalarda, araştırmacılar ile iletişim halinde olmalıdır. Yürütülen çalışmanın etik kurallara ve üniversitede bulunan araştırma kurulunun belirlediği gerekliliklere uygun şekilde gerçekleşmesi gerekmektedir.
- PDR merkezleri, sunulan etkinlikleri akademik çalışma ve araştırmalar aracılığıyla psikoloji bilimine, psikolojik danışmanlık ve rehberlik ya da diğer ilgili alanlara katkı sağlayacak bir işleve dönüştürmelidir.

j. *Program Değerlendirme*

PDR merkezleri, sunulan etkinliklerle ilgili değerlendirmeleri ve sonuçları göz önünde bulundurarak çeşitli iyileştirme çalışmaları yapmalıdır. İmkanlar ve ihtiyaçlar değerlendirilerek aynı amaçla hizmet veren benzer merkez ve kurumların verileri ile karşılaştırma yapılması ve bu karşılaştırmaların temel olarak akran değerlendirme işlevinde gerçekleştirilmesi ve vaka paylaşımlarını kapsaması önerilmektedir.

k. *Eğitim*

Eğitim ve süpervizyon mekanizmasının varlığı, PDR merkezleri tarafından sunulan danışmanlık hizmetlerinin mevcut olması arzu edilen sorumlulukları arasında olmalıdır. Merkez tarafından gerçekleştirilecek olan bu etkinliklerin, ekonomik ve ulaşılabilir eğitim programları şeklinde gerçekleştirilmesi; nitelikli meslek profesyonellerinin yetişmesine olumlu yönde katkı sağlayacaktır. Aynı zamanda ilgili etkinliklerin varlığı, merkezde görevli personelin mesleki gelişimini destekleyerek; klinik süpervizyon becerilerinin gelişimine de katkı sağlayabilecektir.

Ruh sağlığı alanında yürütülmesi önerilen hizmetlerin kapsamı ve çeşitliliği kadar sunulan hizmetlerin mesleki standartlar doğrultusunda gerçekleştirilmesi de büyük önem taşımaktadır. Bu noktada hizmeti alan ve sağlayan tarafların her birini olası istenmeyen durumlara karşı koruyan etik sorumlulukların ve sınırların tanımlanması ve içselleştirilmesi kritik bir gerekliliktir. Etik genel ifadeyle, bireysel ve toplumsal yaşamdaki değer, inanç, kural ve tutumları iyi- kötü ya da doğru-yanlış gibi ahlaki nitelikler kapsamında araştıran bir felsefe disiplini (Kirel, 2000). Meslek

etiği ise, felsefe disiplinin bir alt dalı olmakla birlikte; kişilerin mesleki yaşamlarındaki davranışları üzerinde etkili olan, uygun ve uygun olmayan tutum ile davranışları tanımlayan, etik kural ve standartlar olarak ifade edilmektedir (İşgüden ve Çabuk, 2006). Türkiye’de yürütülen psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri çalışmaları için örnek teşkil eden Amerikan Psikolojik Danışmanlar Birliği (American Counseling Association) ve Amerikan Okul Danışmanları Birliği (American School Counseling Association) tarafından çerçevesi belirlenen etik yükümlülükler, Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği’nin (TPDDER) yayımladığı etik standartlar için de önemli bir kaynak olarak ele alınmaktadır.

TPDDER (2011), tarafından mesleki uygulama için belirlenmiş başlıca etik standartlar; (i) yetkinlik-yeterlilik, (ii) dürüstlük, (iii) kişilerin hak ve özgürlüklerine karşı duyarlı ve saygılı olmak, (iv) bireysel ve kültürel farklılıklara karşı duyarlılık, (v) mesleğin getirdiği bilimsel ve mesleki sorumlulukların içselleştirilmesi ve toplumsal fayda sağlayacak çalışmaların yürütülmesi, (vi) mesleki ve bilimsel sorumluluk sahibi olmak olarak tanımlanmıştır. Ayrıca psikolojik danışmanların içselleştirdikleri etik kuralların, sunulan psikolojik danışmanlık hizmetlerine rehberlik etme gibi bir işlevi olduğu da bilinmektedir (Doğan ve Tekinalp, 2002).

Psikolojik danışma ve rehberlik çalışmalarında gözlenen etik ikilemler genellikle, danışan için uygun kararın verilememesi ya da mevcut alternatifler arasında çatışmaların gözlenmesi gibi biçimlerde meydana gelmektedir. Etik ikilemlerin yaşanmasında; psikolojik danışmanların sahip oldukları kişisel etik ve değerler, mesleki kural ve ilkeler, çalışılan kurumun politikası, ahlak felsefesi, psikolojik danışma yaklaşımları ve hukuki kurallar etkili olan unsurlar arasındadır (Bond, 2017).

Türkiye’de psikolojik danışmanlık alan yazını incelendiğinde, etik ikilem konulu çalışmaların kısıtlı olduğu görülmekle birlikte, etik kapsamında gerçekleştirilen çalışmaların; gizlilik (Akfert, 2012; Yam, 2017; Çetinkaya, 2014; İkiz vd., 2017a; İkiz, Otlu ve Arslan, 2017), ikili ilişkiler (Arslan ve Sommers-Flanagan, 2018; İkiz vd., 2017b; Arslan ve Sommers-Flanagan, 2018a; Hardal, 2011) ve yetkinlik (Lehr vd., 2007; Camadan, 2018; Arslan ve Sommers-Flanagan, 2018b) kapsamında gerçekleştirildiği görülmektedir.

Çetinkaya (2015) tarafından gerçekleştirilen çalışmada en çok ikilem yaşanan konunun gizlilik (%56,4) ve en çok ikilem yaşanan

durumun çocuğun cinsel istismarının bildirilmesi (%40,2) olduğu ifade edilmektedir. Kolay-Akfit (2012), gerçekleştirdiği çalışmasında psikolojik danışmanların en sık karşılaştıkları iki etik ikilemi; gizlilik ve çift yönlü ilişkiler olarak belirlemiştir. Etik problemlerin belirlenmesine yönelik gerçekleştirilen bir diğer çalışma sonucu göz önünde bulundurulduğunda; gizliliğin korunamaması (%37,7), okul idaresinin müdahaleleri (%22,95), yetkinlik (%13,11), kültürlerarası çalışma yürütmek (%11,47), dürüst davranma ve taciz, tecavüz, istismar vb. durumların bildirilmesi (%6,55) olduğu gözlenmiştir (İkiz vd., 2017a).

Erdur-Baker ve Çetinkaya (2017) tarafından gerçekleştirilen çalışma, okul psikolojik danışmanlarının öğrencilerle çoklu ilişki kurmaları gerektiği durumlar (gözetmenlik yapmak, idari sorumluluklar almalarının beklenmesi ve okul yöneticileri ile işbirliği içinde olmak vb.) olduğunu ortaya koymaktadır. Söz konusu çoklu ilişkilerin gelişmesini önlemek ve bu ilişkilerin kaçınılmaz olduğu durumlarda danışana karşı makul sınırların konulmasını sağlamak psikolojik danışmanların sorumlulukları kapsamındadır (TPDDER, 2021). Belirlenen yetkinlik düzeyi tanımlamaları, mesleğin kabul gören etik standartlarına uygun biçimde gerçekleştirilmesine ve sunulan hizmetlerin işlevselliğine olumlu yönde katkı sağlamaktadır. Mevcut mesleki standartların uygulanıp geliştirebilmesi için mesleki yeterliliğe sahip uzmanların gerekliliği vurgulanmaktadır (İkiz, 2017c). Ek olarak meslek profesyonellerinin kendilerine yönelik olumsuz yetkinlik değerlendirmelerinin de, yetkinlik sebebiyle oluşabilecek etik sorunları arttırabileceğini ifade edilmektedir (Özyürek, 2009).

5. Yükseköğretimde Yer Alan Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Merkezleri İçin Bir Model Önerisi: T.C. İstanbul Kültür Üniversitesi Örneği

T.C. İstanbul Kültür Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Uygulama ve Araştırma Merkezi, 14.09.2015 tarihinde Sağlık, Kültür ve Spor Daire Başkanlığı'na bağlı olarak kurulmuş ve üniversitenin Ataköy kampüsü arka bahçesinde ayrı bir birim olarak yer almaktadır. Merkezde üniversite öğrencileri, idari personel ve idari personel yakınlarına hizmet verilmektedir. Merkez, 2023 yılının Ağustos ayında geniş çaplı bir revizyona girmiştir. Bu bağlamda merkezde "Toplum Ruh Sağlığı Modeli" benimsenmesi kapsamında çalışmalar başlatılmıştır. Bu model, Atkins ve Frazier (2011) tarafından toplumun ruh sağlığı için ortaya atılmış üç

basamaklı bir müdahale yaklaşımından oluşmaktadır (Akt. Ercan, 2019: 51). İlk basamak; psikolojik destek uzmanı olmayan ancak sistematik eğitim, mesleki gelişim ve destek sağlayabilecek yeterliliğe sahip öğretim üyelerinden oluşmaktadır. İkinci basamak; yüksek risk grubunda yer alan öğrencilerle çalışmayı amaçlayan, işlev bozukluklarının erken safhalarını tespit etmeyi, sosyal yardımı ve genel psikolojik destek hizmetlerini kapsayan bir bileşendir. Üçüncü basamak ise yüksek risk grubunda yer alan öğrencilere; etkililiği kanıtlanmış müdahaleleri ve psikolojik destek uzmanlarına yardımı içermektedir. Bu kapsamda birinci basamak müdahaleyi sağlayabilmek adına, üniversite bünyesinde yer alan öğretim üyelerine yönelik olarak “Akademik Personel Öğrenci Destek Rehberi” hazırlanmış; hazırlanan rehber dijital ve basılı kaynaklarla iletilmiştir. Rehber; öğrencilerin psikolojik olarak zor durumda olabileceklerini gösteren belirtiler, öğretim üyelerinin bu öğrencilere yaklaşırken izlemesi gereken yollar ve Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Merkezi Uygulama ve Araştırma Merkezi’ne yönlendirme notlarını içermektedir. Öğrencilerin psikolojik olarak zor durumda olabileceklerini gösteren belirtiler kendi içerisinde 3 gruba ayrılmıştır:

- Birinci grup belirtiler; düşük akademik performans ya da performansta belirgin değişim, devam problemleri, hal ve hareketlerde belirgin değişim, depresif/duygusuz/aşırı hareketli davranımlar, dış görünüşte aşırı değişimler, alkol ve madde kötüye kullanım şüphesi.
- İkinci grup belirtiler; ödev ve sınavlarda sürekli erteleme ve uzatma talepleri, zorbalık, ders akışını tekrarlı olarak bozma gibi uyum bozucu davranışlar, bağlama tam olarak uygun olmayan aşırı tepkiler ya da tepkisizlik.
- Üçüncü grup belirtiler; saldırganlık, öldürme ve zarar verme tehditleri, gerçeklik algısında bozulmalar, bağlamdan kopuk konu ve konuşmalar, intihar ve kendine zarar verme davranış ya da düşünceleri.

T.C. İstanbul Kültür Üniversitesi’nde hizmet veren akademik personellere birinci ve ikinci grup belirtiler gösteren öğrencilerle iletişime geçmeleri, özel bir zaman ve yer ayarlayıp mevcut durum hakkında onları dinlemeleri; üçüncü grup belirtiler gösteren veya yönlendirilmesi tavsiye edilen diğer durumlarda da öğrencileri doğrudan Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Merkezi Uygulama ve Araştırma Merkezi’ne yönlendirmeleri yönünde bilgi verilmiştir. Öğrencinin sorunu akademisyenin baş edebileceğinden

daha ciddi ise, akademisyenin kendi hayatında birtakım problemler söz konusuysa ve öğrencinin yardım taleplerini karşılayamıyor ya da karşılamak istemiyorsa, öğrenci ile ilgili fikirlerinin yardımcı olma sürecindeki objektifliğini etkilediğini/etkileyebileceğini düşünüyorsa ya da öğrenci akademisyenle konuşmak istemiyorsa doğrudan Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Merkezi Uygulama ve Araştırma Merkezi'ne yönlendirme yapmaları tavsiye edilmiştir. Öğrenciyi dinleme ve yönlendirme süreci hakkında ilgili tavsiye notları da hazırlanan rehberde yer almıştır.

İkinci basamak müdahaleler, bireyle psikolojik danışma kapsamında Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Merkezi Uygulama ve Araştırma Merkezi bünyesinde görev alan klinik psikologlar tarafından gerçekleştirilmektedir. Ek olarak, bireyle psikolojik danışma seansları dışında üniversitede seminer ve atölyeler düzenlenmekte, kampüs içerisinde afiş çalışmalarıyla öğrencilerin iyi oluş hali desteklenmeye çalışılmaktadır. Öğrencilerin merkeze başvuru süreçleri, ilk görüşme ve onam, seans süreçleri, konsültasyon, sonlandırma ve riskli grubunda yer alan öğrenciler hakkındaki bilgiler aşağıda yer alan başlıklar altında anlatılacaktır.

5.1. Başvuru Süreçleri

Öğrenciler merkeze gelerek ya da üniversitenin sağladığı öğrenci mail adresi üzerinden mail atarak randevu talebinde bulunabilmektedirler. Uygun gün ve saat belirlendikten sonra ilk görüşme gerçekleştirilmektedir.

5.2. İlk Görüşme ve Onam

İlk görüşmede öğrenci ve yakınması hakkında temel bilgiler elde edilmeden önce “Aydınlatılmış Onam Formu”nda yer alan önemli bilgilerden bahsedilmekte ve formu okuyup imzalaması talep edilmektedir. Ardından öğrenciden “Bireyle Psikolojik Danışma Başvuru Formu”nu doldurması rica edilmektedir. Form; öğrencinin demografik bilgileri, iletişim bilgileri, önceki tedavi geçmişi ve yakınmalarını işaretlemesi gereken bir bölümden oluşmaktadır. Ardından seansa geçilmekte, öğrencinin işlevselliği değerlendirilmekte ve yakınmasıyla ilgili temel bilgiler edinilmektedir.

5.3. Seans Süreçleri

T.C. İstanbul Kültür Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Uygulama ve Araştırma Merkezi'nde bilişsel davranışçı terapi ekolü çerçevesinde yarı-yapılandırılmış psikolojik destek hizmeti sunulmaktadır.

Her öğrenciye sunulan hizmet bir eğitim-öğretim yılı içerisinde 8 seansla sınırlıdır. Ancak, merkezde görevli psikoterapistin klinik görüşünün öğrencinin ihtiyacının devam ettiği yönünde olması halinde aynı akademik yıl içinde öğrenciyle ek bir 8 seans daha yürütülebilmektedir. Seanslar ara tatil ve yaz tatillerinde de devam etmektedir. Takip eden eğitim-öğretim yılında öğrencinin yeniden 8 seans hizmet alma hakkı doğmaktadır. Oturumlar en az 2 haftada bir gerçekleştirilmektedir.

5.4. Konsültasyon

Öğrenciler konsültasyon gerektiren yeme sorunları, uyku sorunları, somatik belirtiler, yoğun depresif belirtiler, bağımlılık öyküsü, intihar ve kendine zarar verme düşünceleri, dikkat ve algıda belirgin değişimler gibi alanlarda yakınmalara sahip olduğunda dahiliye, endokrinoloji, nöroloji, psikiyatri gibi ilgili bölümlere yönlendirilir ve hekimin klinik görüşüne başvurulur.

5.5. Sonlandırma ve Takip

Sonlandırma oturumunda öğrencinin yakınmasına yönelik izlenen süreç birlikte yeniden değerlendirip mevcut ihtiyaçlar belirlenmeye çalışılır. Merkez klinik psikoloğunun klinik görüşü, danışanın durumu ve ihtiyacına göre yönlendirme sağlanır ya da görüşmelere aralıklı takipler yoluyla devam edilir.

5.6. Risk Grubunda Yer Alan Öğrenciler

Aşağıda belirtilen durumların varlığında merkezimizden hizmet alan öğrenciler riskli öğrenci olarak kategorize edilmektedir:

- i. Öğrencinin geçmişte intihar teşebbüsü varsa,
- ii. Öğrencinin mevcut intihar düşüncesi varsa,
- iii. Geçmişte uyuşturucu madde bağımlılığı varsa,
- iv. Mevcut uyuşturucu madde bağımlılığı varsa,
- v. Geçmişte cinsel istismara uğramışsa,
- vi. Kendine zarar verme (faça vb.) davranışı geçmişte veya mevcut zaman diliminde varsa,
- vii. Başkasına karşı zarar verme düşünceleri somut bir yapıya (saldırı planları, saldırıda kullanılacak silahın temini vb.) kavuşmuşsa.

Risk grubunda yer alan öğrenciler “Takip Edilmesi Gereken Öğrenciler”

olarak kaydedilmekte ve seansları haftada bir gerçekleştirilmektedir. Öğrencinin ihtiyacına göre seans sınırı esnetilebilmekte ve aynı zamanda ara tatil, yaz tatili gibi dönemlerde çeşitli sebeplerle üniversiteye gelemeyeceğinin bilgisi alındığında seanslara ara verilmeksizin çevrimiçi şekilde devam edilmektedir. Öğrencinin mevcut intihar düşünceleri söz konusu olduğunda seans içerisinde psikologla birlikte bir intihar sözleşmesi düzenlenmekte ve psikiyatrik destek alması yönünde yönlendirilmektedir.

5.7. Etik Kurallar

T.C. İstanbul Kültür Üniversitesi Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Uygulama ve Araştırma Merkezi tarafından sunulan hizmetler IACS akreditasyon ölçütleri doğrultusunda ve TPDDER tarafından yayımlanan etik kurallara uygun bir çerçevede gerçekleştirilmektedir. Bu kapsamda birim tarafından gerçekleştirilen psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinde, ilk oturumda danışanlarla aydınlatılmış onam formunda yer alan maddelerin üzerinden geçilir ve yazılı onamları anılır. Formda seans süresi ve sayısı, gerekçesiz iptal sınırı, gizlilik esası ve gizliliğin ihlal edilebileceği durumlar, test ve değerlendirme araçlarının kullanımı ve konsültasyon ya da yönlendirme gerekliliği gibi merkezde sunulan psikolojik destek hizmetleriyle ilgili temel bilgiler yer almaktadır. Ek olarak, çoklu ilişkileri önlemek amacıyla birim tarafından sunulan hizmetlerde stajyer ya da alan öğrencilerinin aktif olarak görev almamasına dikkat edilmektedir. PDR merkezinin üniversitedeki diğer paydaşların ortak kullanımına kapatılması, öğrencilerin mahremiyetlerinin korunması adına bir gereklilik olarak görülmektedir.

6. Sonuç

Bu makale, yükseköğretim kurumlarında yer alan psikolojik danışmanlık ve rehberlik merkezlerinin tarihsel süreç içerisindeki değişimlerini, üniversite öğrencilerinin değişen ihtiyaç ve beklentilerini ve psikolojik danışmanlık ve rehberlik merkezlerinin uluslararası standartlar doğrultusunda belirlenen rol ve işlevlerini incelemektedir. Gerçekleştirilen çalışmada elde edilen verilere göre üniversite psikolojik danışmanlık ve rehberlik merkezlerinin; öğrencilerin psikolojik, akademik ve kişisel gelişimlerine destek sağlamak için çeşitli hizmetler sunduğu gözlenmiştir. Bu hizmetler, ülkelere ve kurumlara göre değişiklikler göstermekle birlikte; ağırlıklı olarak bireysel ve grupla psikolojik danışma, krize müdahale hizmetleri ve önleyici/gelişimsel programlar şeklinde gerçekleştirilmektedir. Ek olarak, ilgili literatürde ülkemizde yükseköğretim kurumlarında yer alan

psikolojik danışmanlık ve rehberlik merkezlerinin örgütsel yapılanması ve işleyiş biçimi kapsamında, psikolojik danışma ve rehberliğe özgü modellerin henüz geliştirilemediği görülmüştür.

Sonuç olarak bu çalışmada; yükseköğretim kurumlarında yer alan psikolojik danışmanlık ve rehberlik merkezlerinde sunulan hizmetlerin etkin ve etkili bir biçimde gerçekleştirilebilmesi ve öğrencilerin istek ve ihtiyaçlarının uygun şekilde karşılanabilmesi adına, IACS (2023) akreditasyon ölçütleri ve TPDDER (2011) tarafından belirlenen etik standartlar gözetilerek, merkezlerin yapılanması ve işleyiş biçimine yönelik bir model önerisi sunulmaktadır. Önerilen üç basamaklı model çerçevesinde, üniversitelerde yer alan psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin; ilgili kurum, merkez çalışanları, akademik personel ve diğer uzmanlarla işbirliği içerisinde sürdürülmesinin önemli bir ihtiyaç olduğu düşünülmüştür. Psikolojik danışmanlık ve rehberlik merkezlerinin, kurumda görev alan ve öğrencilerle temas eden akademik personellerle ile işbirliği içerisinde hareket etmesinin; değişen ihtiyaçların belirlenmesine ve dolayısıyla nitelikli psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin gerçekleştirilmesine yönelik destekleyici olabileceği düşünülmektedir. Aynı zamanda merkezlerin önerilen model çerçevesinde yapılanmasının, hizmetlerin etik kurallara uygun bir biçimde gerçekleştirilmesi adına olumlu etkiler yaratabileceğini ifade etmek mümkündür. Önerilen model, yükseköğretim kurumlarında yer alan psikolojik danışmanlık ve rehberlik merkezlerinin yapılanması ve işleyişi adına yol gösterici olabilir. Psikolojik danışmanlık ve rehberliğe özgü yeni modellerin geliştirilmesi adına, merkezlerin kurumlar arası işbirliği ve haberleşme ağı içerisinde çalışmasının alan yazına önemli katkılar sağlayacağı öngörülmektedir.

KAYNAKÇA

Abraham, A. (2006). The need for the integration of emotional intelligence skills in business education. *The Business Renaissance Quarterly*, 1(3): 65–80.

Akfert, S. K. (2012). Farklı kurumlarda çalışan psikolojik danışmanların yaşadıkları etik ikilemler ile bu ikilemler karşısındaki tutum ve davranışları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(3): 1791-1812.

Aluede, O., Imhonde, H. & Eguavoen, A. (2006). Academic, career and personal needs of Nigerian University students. *Journal of Instructional Psychology*, 33(1): 50-57.

Arslan, Ü. & Sommers-Flanagan, J. (2018a). Ethical beliefs of counseling students in Turkey. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi [PAU Journal of Education]* 44: 196- 212.

Arslan, Ü. & Sommers-Flanagan, J. (2018b). The new stage of the Turkish counseling system: explosive growth (2000 to the present). *Journal of Multicultural Counseling and Development*, 46: 115-128.

Beamish, P. M. (2005). Introduction to the special section-Severe and persistent mental illness on college campuses: Considerations for service provision. *Journal of College Counseling*, 8(2): 138–139.

Bishop, J. B. (1990). The university counseling center: An agenda for the 1990s. *Journal of Counseling and Development*, 68: 408-413.

Bond, T. (2017). *Psikolojik Danışmanlıkta Etik ve Yasal Konular*. (B. Yeşilyaprak, Çev.) (3. bs.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Camadan, F. (2018). Psikolojik Danışmanın Yaşadığı Çatışma: Etik İkilem. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(1): 76-94.

Çabuk, A., & İşgüden, B. (2006). Meslek Etiği ve Meslek Etiğinin Meslek Yaşamı Üzerindeki Etkileri. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(16): 59-86.

Çam, M. O., Küliğ, D. & Kaçmaz, E. D. (2019). Case Management in Psychiatry. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry*, 11(2): 214-222

Çetinkaya, R. S. (2014). Ethical judgments of counselors: results from a Turkish sample. *Ethics & Behavior*, 25(5): 400-417.

Çetinkaya, R. S. (2015). Ethical dilemmas of Turkish counsellors: a critical incidents study. *British Journal of Guidance & Counselling*, 43(4): 476-491.

Coşkun, Y. (2018). Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik Danışma ve Rehberlik İhtiyaç Örüntüleri ve Başvurdukları Yardım Kaynakları. *Turkish Studies*, 213-228.

Davis, M., & Mannion, M. (2005). Integrating personal development planning into the curriculum. Presented at the Ninth Quality in Higher Education Conference in collaboration with ESECT and The Independent. Birmingham, United Kingdom.

Dean, L. A., & Meadows, M. E. (1995). College counseling: Union and intersection. *Journal of Counseling & Development*, 74: 139-142.

De Jager, A. (2012). Historical overview. Student counseling and development: Contemporary issues in the Southern African context, eds. L. Beekman, C. Cilliers, & A. De Jager, Pretoria, South Africa: Unisa Press, 3-17.

Demir, A. (1996). Üniversite rehberlik merkezleri: Sorunlar ve öneriler. IX. Psikoloji Kongresi, Yükseköğretimde Psikolojik Hizmetler Sempozyumu, Ankara.

Demir, A., & Aydın, G. (1996). Student counselling in Turkish universities. *International Journal for the Advancement of Counselling*, 18: 287-302.

Doğan, S. (2000). Historical development of counselling in Turkey. *International Journal for the Advancement of Counselling*, 22: 57-67.

Doğan, S. & Tekinalp, E. (2002). Lisans düzeyinde meslek sorunları ve ahlak ilkeleri dersinin işlenişi. Gazi Üniversitesi örneği. *Psikolojik Danışmanlıkta Etik Sempozyumu*, İstanbul: Yöret Vakfı, 22-32.

Ercan, E. U. (2019). Yükseköğretimde Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetlerine Genel Bir Bakış. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 47: 46-56.

Erdur-Baker, Ö. & Çetinkaya, E. (2007). Etik: Davranışta kırılma noktası. (R. Özyürek, F. Korkut- Owen, D. W. Owen, Ed.), Gelişen psikolojik danışma ve rehberlik: Meslekleşme sürecindeki ilerlemeler, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 163-182.

Erkan, S., Çankaya, Z. C., Terzi, Ş., & Özbay, Y. (2011). Üniversite Psikolojik Danışma ve Rehberlik Merkezlerinin İncelenmesi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 22: 174-198.

Freibergová, Z. (2010). National report from the Czech Republic. In M. Katzensteiner, P. Ferrer-Sama, & G. Rott (Eds.), Guidance and counselling in higher education in the European Union, Aarhus, Denmark: Counselling and Support Centre, 47-59.

Freibergová, Z., Fantová, V., Goulliová, K. & Menclová, L. (2003). Counseling services at Czech universities. www.nvf.cz/publikace/pdf_publikace/euroguidance/eng/counsel-ling_universities.pdf (08.02.2024)

Gizir, C. A. (2010). Üniversite Psikolojik Danışma ve Rehberlik Merkezleri'nin Rol ve İşlevleri: Gelişmeler ve Sınırlılıklar. Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 6(2): 11-25.

Hardal, M. (2011). Common ethical violations and ethical action patterns among Turkish mental health professionals and the factors that influence them (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Heppner, P. P., & Neal, G. W. (1983). Holding up the mirror: Research on the roles and functions of counseling centers in higher education. *The Counseling Psychologist*, 11(1): 81-98.

Hodges, S. (2001). University counseling centers at the twenty-first century: Looking forward, looking back. *Journal of College Counseling*, 4(2): 161-173.

International Association of Counseling Services (2023). Standards for University and College Counseling Services. [Çevrim-içi: <https://iacs.livedrive.com/>], Erişim tarihi: 14.02.2024

İkiz, F. E., Sevinç, A., Kaval, A., Yeğintürk, G. & Kalen, S. (2017)

Okul Psikolojik Danışma Hizmetlerinde Mesleki Etik İhtiyaçlarının Belirlenmesi. *İş Ahlakı Dergisi*, 10(2): 223-245.

İkiz, F. E., Şensoy, G., Balkan, K. & Akıman, H. (2017b). Psikolojik danışmanların meslek etiğine yönelik algıları: özel çalışanlara yönelik bir inceleme. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 6(4): 152-171.

İkiz, F. E. (2017c). Etik ilke ve yaklaşımlar kapsamında psikolojik danışma mesleği. F. E. İkiz (Ed.), *Mesleki etik ve yasal konular*, İstanbul: Lisans Yayıncılık, 44–74.

Joubert, P. (1988). Student counseling: A survey of student attitudes and needs, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Durban, South Africa: University of Natal.

Kirk, B. A., Johnson, A. P., Redfield, J. E., Free, J. E., Michel, J., Roston, R. A. & Warman, R. E. (1971). Guidelines for university and college counseling services. *American Psychologist*, 26(6): 585-589.

Kirel, Ç. (2000). Örgütlerde Etik Davranışlar, Yönetimi ve Bir Uygulama Çalışması, *Anadolu Üniversitesi Yayınları*, No: 1211, İ.İ.B.F. Yayınları No: 168, s.2.

Koç, M. (2008). Psikolojik danışma ve rehberlikte başlıca hizmet türleri. (Ed. Mehmet Güven) *Psikolojik danışma ve rehberlik*, Ankara: Anı Yayıncılık.

Kolay-Akfert, S. (2012). Farklı kurumlarda çalışan psikolojik danışmanların yaşadıkları etik ikilemler ile bu ikilemler karşısındaki tutum ve davranışları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12: 1791–1812.

Kutlu, M. (2002). Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik Danışma ve Rehberlik Hizmetlerinden Beklentileri. *Eğitim ve Bilim*, 27(123), 22-30.

Koydemir Özden S., & Erel, Ö. (2010). Psychological help-seeking: Role of socio-demographic variables, previous help-seeking experience and presence of a problem. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 5: 688-693.

LaFollette, A. M. (2009). The evolution of university counseling: From educational guidance to multicultural competence, severe mental illness and crisis planning. *Graduate Journal of Counseling Psychology*, 1(2): 1–9.

Maharasoia, M., & Hay, D. (2001). Higher education and graduate employment in South Africa. *Quality in Higher Education*, 7(2): 139–149

Martin, L. R. (1997). Patterns of student counseling in five continents: Summary, comparison and outlook. *International Journal for the Advancement of Counseling*, 19: 73–89.

Matsubara, T. (1991) *Nihon no gakusei soudankatsudou no Rekishi (A History of student counseling in Japan)* In T Matsubara (ed), *Campus Counseling*, Tokyo Shibundo, 61-86.

Naidoo, R. (1997). Trends in student counseling in South Africa. In: *Proceedings of the 79th NASPA conference*, Chicago, IL.

Nicholas, L. J. (2002). South African first-year students' counselling needs and preferred counselling sources. *International Journal for the Advancement of Counselling*, 24: 289–295.

Özel, D., Dökmeci, M., Gökalp, G., Dikmen-Yıldız P. & Akkuş, M. (2021). Türkiye’de Yükseköğretimde Psikolojik Danışmanlık Ve Rehberlik Hizmetlerinin Mevcut Durumu. 5. Uluslararası Yükseköğretim Çalışmaları Konferansı, 146-149.

Özgülven, İ. E. (2001). *Çağdaş eğitimde psikolojik danışma ve rehberlik*, 3. Baskı. Ankara: PDREM Yayınları.

Özyürek, R. (2009). Okullarda psikolojik danışma ve rehberlik uygulamaları ve öğrencilere sağlanan süpervizyon olanakları: Ulusal bir tarama çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 32(4): 54–63.

Phelps, R. E. (1992). University and Collage Counseling Centers: One Option for New Professionals in Counseling Psychology. *SAGE Social Science Collections*, 20(1): 24-31.

Phippen, M. (2012). College psychotherapy at a British counseling center. *Journal of College Student Psychotherapy*, 26(4): 259–262.

Rockland-Miller, H. S., & Eells, G. T. (2008). The implementation of mental health clinical triage systems in university health services. *Journal of College Student Psychotherapy*, 20(4): 39–51.

Schweitzer, R. D. (1996). Problems and awareness of support services among students at an urban australian university. *Journal of American College Health*, 45(2): 73-77.

Soet, J. E., & Sevig, T. D. (2006). Mental health issues facing a diverse sample of college students: Results from the college student mental health survey. *Journal of Student Affairs Research and Practice*, 43(3): 786–807.

Tan, H. (1989). Üniversitelerimizde psikolojik hizmetler Marmara Üniversitesinde bir girişim ve düşündürdükleri. *Yükseköğretimde Rehberlik ve Psikolojik Danışma Toplantısı*, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, 73–81.

Tan, H. (2011). *Psikolojik danışma ve rehberlik: Teori ve uygulama*. Alkım Yayınevi.

Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği. (2011). Psikolojik danışma ve rehberlik alanında çalışanlar için etik kurallar. <http://www.pdr.org.tr/userfiles/file/etik.pdf> (02.02.2024)

Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği (2021). *Psikolojik danışma etik kodları*. Ankara.

Türküm, A.S. (2009). *Üniversite Gençliğine Yönelik Psikolojik Danışma ve Rehberlik Hizmetleri*. Gelişen Psikolojik Danışma ve Rehberlik, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Van Lingen, H. (2012). Wellness: A model for holistic student development. In L. Beekman, C. Cilliers, & A. De Jager (Eds.), *Student counseling and development-Contemporary issues in the Southern African context*, Pretoria, South Africa: Unisa Press, 3–17.

Watanabe-Muraoka, A. M. (1997). The national system of university counselling in Japan. *International Journal For the Advancement of Counselling*, 19: 15-27.

Yam, F. C. (2017). Psikolojik Danışmanların Yaşamış Oldukları Etik İkilemler ve Bu Etik İkilemler Karşısındaki Duygu, Düşünce ve Davranışları ile Çözüm Engelleri: Nitel Bir Değerlendirme. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(48): 465-477.

Yerin Güneri, O. (2006). Counseling Services in Turkish Universities. *International Journal of Mental Health* , 35(1): 26-38.

Yiğit, R. (2012). Konya ilinde öğrenim gören yabancı uyruklu üniversite öğrencilerinin temel psikolojik ihtiyaçlarının bir kısım değişkenler bakımından incelenmesi, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 27: 317-326.

Yii-Nii, L., Liu, C.W. & Hui-Hsing, H. (2010). A services survey study of a university counseling center in Taiwan. *College Student Journal*, 44(4).

Yükseköğretim Kurulu, (2023). Yükseköğretimde Yeni İstatistikler. <https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2023/yuksekogretimde-yeni-istatistikler.aspx> (02.02.2024)

Yükseköğretim Kurumları, Mediko-Sosyal Sağlık, Kültür Ve Spor İşleri Dairesi Uygulama Yönetmeliği. (1984). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=10169&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5> (12.02.2024)